

Az erdőtűz-kárról

Az Erdészeti Lapok 2002. 6., valamint a 2003. 1. számában Bányai Péter, az ÉSZAKERDŐ Keletbükk Erdőgazdaságánál a 2002. év tavaszán keletkezett tüzekről írt cikket az erdőtűzek elleni védekezésről. Dr. Horváth Béla és négy társa pedig az Erdészeti Lapok 2003. 1-es számában közölt tanulmányt Az erdei tűzkárok elleni védekezés fejlesztése címmel. A jelen cikkemmel ezekhez kívánok hozzájárulni.

Bevezetőként.

Aktív korom utolsó 22 évében az Állami Biztosító Mezőgazdasági Főosztályán az erdőkkel kapcsolatos biztosítási ügyekkel foglalkoztam az erdőbiztosítások konstrukcióinak megszerkesztésétől azok kárrendezési utasításainak kidolgozásáig, s természetesen a kárrendezéseket is felügyelnem kellett. Tehát ennek keretében működésem kiterjedt a mezőgazdasági nagyüzemek (tsz-ek és állami gazdaságok) vagyonbiztosításainak keretében kötelezően biztosított erdőterületeik tűz- és árvízkáraitnak biztosítására, azaz gyakorlatilag mintegy 600 000 ha erdőre.

A másik nagy témakört jelentette az erdőgazdaságok befejezetlen erdősítéseinek aszály, tűz és árvíz elleni biztosítása, melyet azonban csak kevesen vettek igénybe.

A mezőgazdaságok erdeit hektáronként kezdetben 20, később 40 Ft-tal biztosították. Ehhez hozzá kell tennem, hogy az ÁB rajtam kívül nem foglalkoztatott erdőmérnököket, s a megyei igazgatóságoknál az erdőügyekkel egy-egy felsőfokú végzettségű agrárszakembert

bíztak meg az erdészeti ügyek intézésével. Mivel ők az erdőgazdálkodásról csak annyit tudtak, amit oktatási idejük alatt egy két féléves tantárgyban tanultak. Így feladatommá vált az erdészeti ismereteik bővítése.

Itt ki kell térnem néhány biztosítási alapelvre.

– A biztosítások alapja tér- és időbeni veszélyközösség.

– A teret a minél nagyobb számú és minél nagyobb területek jelentik.

– Az időbeli veszélyközösséget, különösen a mező- és erdőgazdaságoknál a minél hosszabb ideig azonos feltételek melletti biztosítások jelentik, hiszen itt az időjárásnak az éven belüli és a hosszú éveken át tartó változatossága hatalmas eltéréseket jelent a károk alakulásában. Ez ellentétben áll a többi biztosítással, melyek kizárólag a statisztikai valószínűségen alapulnak, s ezt csak kismértékben zavarják egyéb tényezők.

– Mind a biztosítási díjat, mind a kárértéket minden évben a könyvelési nyilvántartásokban szereplő vagyonérték határozza meg. Az erdők esetén ezt a biztosított erdőterület hektáronkénti egységárral történő szorzata képezte.

– Ugyanakkor a kárértéket a befeje-

zetlen erdősítéseknél az azokra érvényes mindenkor egységárak alapján határozták meg. A faanyagban keletkezett károk értékét az akkoriban országosan egységes „Országos Erdei Érték és Árszabályzat” alapján kellett meghatározni. Itt a kambi-umsérülés magassági fokozatának arányában értékcsökkenési %-ot térítettünk.

– A biztosítási konstrukció akkor volt jó, ha a befizetett biztosítási összeg és a kifizetett kár (kárhányad) nem haladta meg a biztosítási díjat. Itt tekintetbe kellett venni a károk előfordulásának valószínűségi kockázatát, a biztosító önköltségét és a díjba beépített haszonkulcsot. Akkoriban a vagyonbiztosításoknál ez 60% körül mozgott, a növény- és állatbiztosításoknál burkolt támogatásként 90% körül volt.

Röviden ennyit bevezetőül.

Mindkét cikk valamennyi megállapításával egyetérték, de azokhoz néhány kiegészítést kívánok hozzáfűzni.

– A tűzgyújtási tilalom országos elrendelését. Szerintem a tűzveszély min-

denkor és mindenütt akkor áll fenn, ha a talajokon oly mennyiségű száraz éghető anyag van, melynek égésekor a felszabaduló hőmennyiség képes elpusztítani, illetve károsítani az ott lévő élő anyagot. A kár akkor következik be, ha annak hőmérséklete meghaladja az élő anyagot veszélyeztető 55–60 °C hőmérsékletet. *Ez minden helyszínen, térben és időben változó!*

– A cikkek nem tesznek említést az élő fás növények *kambiumsérüléséről*, ami pedig döntően meghatározza a sérült egyed föld feletti részének sorsát.

Ismeretes tény, hogy a kambium olyan kettős sejtréteg, mely kifelé képezi a háncsrészt, melyben a lombkoronában keletkezett tápanyagok áramlanak lefelé, táplálva a gyökérzetet és védve a fát a külső behatások ellen, befelé pedig képezik magát a fatestet, melynek szíjácsrétegében az edénynyalábok vizszik fel a lombzatba a talajból felvett vízben oldott tápanyagokat.

A kambium elpusztulásakor azonnal elsötétedik és nyálkás állományúvá válik, elsődrendű táptalajt biztosítva a legkülönbözőbb gombabetegségeknek és másodlagos egyéb károsítóknak. Olyan sebek keletkeznek, melyeket a fák csak oldalról képesek befedni, a törzsek deformálódnak, elzáródnak a gyökereket tápláló sejtnyalábok. Különösen a tartósító anyagokat nem tartalmazó szíjácsrétegekkel rendelkező fák esetén (nyárok, fűzek stb.) elkezdődik a fatest befűlledése, melynek következménye a fa szilárdságának megszűnése, felhasználhatóságának csökkenése. Ez a sérülés minden esetben, a kerületi sérülés mértékétől függően, növedékvesztést is jelent, és fokozatosan érzékennyé teszi az állományt a másodlagos károsítók tömeges elszaporodására.

Hiába éli túl a fa az alomtűzet, sokszor a kambiumsérülése oly mértékű, ami néhány év után az egész állomány összeomlását okozza.

A kárrendezéseim idején mindig különös figyelemmel kísértem azokat az állományokat, ahol korábban már rendeztem tüzeket, de azokat a károk kifizetése során történt letermelési javaslatom ellenére nem termelték le. Ezeken a helyeken *minden esetben* azok jelentős leomlását, pusztulását tapasztaltam.

A továbbiakban az erdőkezelés szempontjából taglalom tapasztalataimat.

– *Erdősítések tisztítási korig*

– A fenyőállományok minden esetben elpusztulnak.

– Lombos állományokat, a nyárok kivételével, a tüzet követően, lehetőleg minél hamarabban vissza kell vágni, a megjelenő sarjhatásokat, esetleg többször visszatérve, egyszerre kell metszeni. A nemes nyárasoknál az erdősítést meg kell ismételni.

– *Tisztítási korú állományokban*

– Fenyőállományokban azokat azonnal le kell termelni, s az anyagot meg kell semmisíteni. Ezt akkor is végre kell hajtani, ha nem volt koronatűz, mivel az alom égésekor feláramló hő a lombzatot olyan párolgásra kényszeríti, melynek következtében a sejteken belüli áramlás megszűnik, igen erős tűhullást okozva, ami elősegíti másodlagos károsítóknak olyan tömeges elszaporodását, melynek még az egészséges fák sem tudnak ellenállni.

– *Lombos állományokban*

– Tölgyeseknél, csereseknél, nyíreszeknél, akácosoknál. Célszerű az állományt azonnal visszavágni, és többszörös hajtásválogatással egyszerre metszeni, még akkor is, ha a tőátmérő már 8–10 cm vastag. A gyökérzet ilyenkorra már oly erős, hogy az egy törre egyesülő ereje néhány év múlva regenerálja az állományt.

Ezt a módszert lehet alkalmazni az égereseknél és fűzeseknél is, bár megvan a veszélye a tőkorhadásnak.

– *Gyérítési és véghasználati korú állományokban*

– A fenyőállományokban, ha nem volt koronatűz és fokozott tűhullás sem tapasztalható, az állományok még néhány évig fenntarthatók. Itt figyelni kell arra, hogy a hő hatására a gyanta a kéregben felhígul, s a gyökerekbe vivő szállítóedényeket eltömi, s csökken azok tápanyagfelvétele. Másodlagos károsítók elszaporodása. Természetesen azonnal letermelendő!!

– Tölgyeseknél, csereseknél, akácosoknál, nyíreszeknél.

Az erős, durva, vastag kéreg általában igen jó hőszigetelő, s így a kambiumsérülés is ritka, s csak ritkán hatol 0,5 m-nél magasabbra. A sérüléseket is hamar befedik a fák. Az első gyérítéskorú állományoknál, ha a sérülések erősek, azokat célszerű szintén visszavágni és az állományt úgy kezelni, mint a tisztítási korú állományokat.

– A nemes nyárasokat, fűzeseket, égereseket azonnal le kell termelni. Ebben a korban már, különösen tavasszal és ősszel, a kiritkult állományok alatt igen magas az elszáradt aljnövényzet, melynek hatására a kambiumsérülés sokszor eléri a 2 m magasságot.

Itt a fő cél a meglévő faanyag értékének megmentése.

Fel kell hívnom az üzemtervezők figyelmét arra, hogy a tüzek miatt bekövetkezett sérülések hosszú ideig láthatók a törzseken, sokszor 5–10 évig. Ezeket a sérült állományokat, ha még nem is érik el a vágásérettségi korukat, letermelésre feltétlenül elő kell írni!

Sajnos sokszor találkoztam olyan többszörösen sérült állományokkal, ahol az üzemtervi előírás csak az állomány pusztulása esetére írja elő a véghasználatot.

A tűzfigyelő rendszert a veszélyes időszakokban, a helyi viszonyoktól függően fokozni kell, ellátva őket mobil telefonokkal, a kisebb tűzgócok azonnali eloltására alkalmas eszközökkel. *A fokozott járőrözés elengedhetetlenül szükséges!*

Huszonkét év tűzkárrendezési tapasztalataimból röviden ennyivel tudtam kiegészíteni a két igen értékes cikket. Örülök annak, hogy ez a kérdés az Erdészeti Lapok hasábjain ismét napirendre került.

dr. techn. Ghimessy László